

Uzlazi privremeno da pokrene rješavanje vinske krize i krize v. ogradarstva, da ukaže puteve i načine kako da se plasiraju u inostranstvu nacionalni proizvodi i ukloni glad iz Dalmacije.

Motto: L'argent fait la guerre!

Pour faire la guerre on trouve toujours de l'argent.

Privremeno izdanje. Broj 2.

ŠIBENIK, 29 svibnja 1930.

Cijena Din. 1.50.

Odgovornost.

Onim što smo u prvom i u ovom drugom broju »Ekonomskog fronta« iznijeli, izvršili smo prvi dio našeg zadatka. Prikazali smo u čemu se sastoji naše javno zlo i kako se mora postupiti da se ono ukloni.

Poznato nam je da je do sada neodgovorna kritika svijetu riješila svake odgovornosti. Naš zadatak nebi ni dobro ni savjesno izvršili kada nebi i ovo pitanje pokrenuli.

Kako mi na naše ekonomske neprilike gledamo, tvrdimo da jezgra pitanja leži u nedostatku smisla odgovornosti, u letargiji i u trgovačkoj nesposobnosti. Mogli bi slobodno da ustvrdimo: da u prvom redu postoji kriza naše snage tromosti i trgovačke nesposobnosti, a tek onda da dolazi u obzir vinska kriza kao takva.

Svaku krizu, pa i vinsku, sačinjava niz negativnih činilaca, potencirano bolesnog stanja, koje se znanjem i podesnim mjerama uklanja.

Do sada se ovo zlo nije istražilo, a u 50 godina kako ono postoji, ništa se nije poduzelo da se ukloni.

Mi nećemo retroaktivno da utvrdjujemo odgovornosti ko je sve skrivio ovu našu bijedu. To, uostalom, iako nebi bio baš uzaludan posao, našem radu nebi koristio.

Mi, radje, hoćemo sada, ako se niko ne makne da poduzme što treba, da se pitanje vinske i ekonomske krize makne sa mrtve tačke — da individualizujemo odgovornosti.

Do sada, u općem nehaju i u općoj neodgovornosti, svak je bio »dekovan« i siguran da ga niko ne može niti smije da čini lično odgovornim za ono što se naopako činilo ili za ono što se nije učinilo.

Danas mi postavljamo jasno pitanje direktne odgovornosti.

Slušali smo što se ovih dana, kao odjek sadržine prvog broja našeg lista, govorilo: »Sve je to lijepo, ali ko će to da izvede? To može samo vlada!«

Ko će to da izvede? Dakle nema niko? Onaj »ko« nije individualiziran, dakle, opet, svak i svi zajedno, mirne savijesti, možemo kao Pilat, da si peremo ruke. Ali i vlada, u svojoj općenitosti, kao cjelina, pa i svak u njoj, može da se smatra nepozvanim da se ovog zadatka primi.

Mi znamo gde stoji kućom vlada, a do potrebe znamo i na koja vrata treba zakucati, kome lično treba da se govori, šta da se kaže i šta da se pita.

Ali prije toga treba da se maknu oni, koji su prvi pozvani da traže puteve i načine da se iz ove situacije nadje izlaz, a to su dalmatinske općine. To tim prije moraju da urade, kada je ovo pitanje pokrenuto na način kako smo ga mi pokrenuli!

Sada nema više izgovora: Ko će to? Kako će se to?

Mi smo rekli kako treba da se radi i kažemo ko je dužan da radi!

Po našem mišljenju prva mora da se makne Općina šibenska, jer se ovo pitanje istovremeno pokrenulo u Šibeniku sa naše strane kao i sa strane njenog Načelnika.

Istina je, da je g. Dr. Smolčić, u svojim izjavama štampi i u svom programskom govoru, imao u vidu samo potrebu šibenske općine. Ali zlo koje ima da se liječi, nije lokalne prirode. Mi ga proučavamo u cjelini i tražimo lijek cjelini, uvjereni da ako mu ima lijeka i ako se izlječiti može, ono se neće izlječiti ni lokalno ni lokalnim sredstvima. Stoga, jezgra njegove misli, naučno obradjena, i na da mu posluži kao pobuda da preuzme inicijativu, da se ovo pitanje dovede u fazu rješavanja.

Kada smo Općinu šibensku i njezinog Načelnika postavili pred konkretan zadatak i odgovornost, vršimo dalje svoj zadatak.

Kroz najkraće vrijeme obratit ćemo se na sve općine Primorske banovine, molbom da zauzmu stav

spram pokrenutim pitanjima, da vidimo ako i u kojoj mjeri mogu doći u obzir općine u akciji za spas vinske privrede.

Da smo određeni: općine dolaze u obzir da namaknu sredstva da proradi i svoj zadatak izvrši »Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu«. Za tako veliku stvar dolazi u obzir sitnica, koju bi svaki pojedinac mogao da namakne, a kamo li neće moći svaka pojedina općina!

Pored toga, neodvisno od toga, namjeravamo da se obratimo na nekoliko općina, koje su izravno zainteresovane, da ih pozovemo da s nama saradjuju već ove godine, ovog ljeta, odmah, u radu na rješavanju vinske krize na njihovom području.

Od ovo nekoliko općina zavisi, po stavu koga će u ovom slučaju da zauzmu i od odgovora koga će nam dati, ako će još dugo da traje ova naša ekonomska neizvjesnost, ako ćemo još do ove jeseni znati ako nam i sa te strane ima spasa, ako su one već spašene, a time i dio općeg posla svršili i olakšali cijeli zadatak.

Mi znamo da su sve općine u veoma lošem finansijskom stanju. Ipak mi se na te općine obraćamo. Jer je to red, jer one moraju da u ovom slučaju prime na sebe odgo-

vornost, da naš poziv odbiju ili da s nama saradjuju.

Ono što ćemo tražiti od tih općina, uglavnom je rad koji bi morao da izvrši »Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu« i »Sindikata nacionalnih proizvoda«. Pošto je pitanje kada će oni da prorade, a vremena nema da se gubi, da se *okoristimo čitavom godinom dana*, s tim bi općinama počeli, jer se zamišljeni dio posla može obaviti i bez navedenih organizacija, čiju bi ulogu, moralnu i finansijsku, preuzeli mi i te općine.

Dakle konkretnim radom dokazujemo da našim nevoljama ima lijeka!

Sada znamo: šta i kako da radimo; ko mora da radi, a sredstva koja trebaju za početak, svaki sredjeni piljar može da namakne!

Dakle nema više nikakvog izgovora!

Izvršimo sami, vlastitom inicijativom i sredstvima ovaj dio posla! Ako budemo imali uspjeha, ako nađemo put i načine da krizu suzbijamo, tek onda, kada imamo šta da pokažemo, našto da se pozovemo, možemo da se obratimo našoj vladi i punim pravom da tražimo što situacija iziskuje.

Jerko Dorbić.

Nadriljekarstvo i nadrizadrugarstvo.

Naše zadruge kao privredne pogriješke.

Ljudsko tijelo i društveno tijelo.

Nadriljekarstvo je pojava u kulturno zlostalim sredinama. Tu cvatu ruže medijončarima, vračarkama i praznovjerju svake vrste.

U tim sredinama liječnik i moderna medicinska nauka imaju da da vojuju težak boj. »Šta će likar? Šta on zna?« A ako liječnik i medicina pomognu, to se nikako neće priznati. Lohko da se liječniku neće platiti honorar, ali će se dati svijeća, milodar i čitati misa zahvalnice kojim sveca za postignuto ozdravljenje.

Liječnik je u tu sredinu došao juče, a predrasude su udomljene stoljećima i milenijama. Liječnik u svojoj pasivi ima nekog preminalog pacijenta, stoga je »skrivio« njegovu smrt i onih, koji će da umru, a nadriljekar ima u svojoj aktivni nekoliko priznatih ozdravljenja travom. O onima koje je ubilo nepovjerenje spram liječnika, niko ne vodi računa. Dakle ne moramo se čuditi ako i u visoko kulturnim zemljama ima oaza gde se sela dižu na oružje protiv liječnika, da im spriječe ulaz u kuće, jer da — nose koleru!

Niko ne poriče da nadriljekar, sa nekom travom ne može da izlječi neke bolesti, jer je liječničko znanje uglavnom suma iskustava u vjekovima opažanja, utvrđenih istina, oprobanih lijekova itd. Ali moderna medicina sve je to sredila i na naučnoj osnovi obradila. Nadriljekari danas nisu više potrebiti, da pače su štetni, jer oni misle da sa jednom travom mogu da liječe sve bolesti.

Medicina, kao i ostale nauke, izvorno se sklonila u hramove, gdje se zapravo i rodila. Vani hramova bolesnici su bili prepušteni sami sebi ili postupcima medijončara. Da ih otmu iz tih ruku i zapuštenosti,

tadanje religije su ih privlačile u hramove, gdje su ih sveštenici-liječnici podvrgavali racionalnijem liječenju, koje je prividno bilo diktovano božanstvima. Templovi sa većim prilivom bolesnika, pretvorile se u prave bolnice, kao Serapidova, Eskulapijusa i *Minerva medica*, gdje se medicina razvila do izvjesnog savršenstva. Time u vezi postoji i himna u Rig-Vedi o sto i četiri tada poznatih liekovitih trava.

Danas vlasti i nauka suzbijaju nadriljekarstvo. Ni Eskulapij, ni Galijeno, ni Higijea se nebi trpili. Ko noće da se bavi ljekarstvom, uz potrebiti obrok općeg znanja, mora da uči istoriju medicine i farmaceutike, kako se od zabluda i jezgrā istina došlo do moderne medicinske nauke; mora da zna kako je sastavljeno ljudsko tijelo, dakle anatomiju, a u njemu kakav je nervni sistem, kako cirkuliše krv; mora da zna hirurgiju, pak sve ono što sa odnosi na dušu i mozak, dakle psihijatriju i frenologiju, pak okulistiku i još mnogo toga.

Ima veoma mnogo liječnika koji su izučili univerzalnu medicinu, ali, i pored njihovog MUDr., rijetko će se naći, sem u nuždi, da će oni liječiti tuberkulozu i sifila, oko i rak, izvršiti amputaciju noge i liječiti srčanu nervozu, nego bolesnike upućuju liječnicima, koji su se naročito usavršili u tim granama medicine. Kamo li nadriljekarstvo!

Kako je sa ljudskim organizmom, tako je i sa društvenim organizmom, i društveni organizam podvrgnut je bolestima kao i ljudsko tijelo. Ima teških poroda (u privredi) i naglih smrti; ima rak tisa i dječjih bolesti kao i paraliza i senilnih nemoći. Ima ludila i idiotizma, kao i epidemija i klimatskih oboljenja. Ima rana i su-

sušice, a često se nameću operacije. Nekad treba da se krv pusti, a nekad treba umjetnog hranjenja — *überernährung* — i umjetnog dihanja.

Dakle i ljudsko društvo i privreda imaju svoju profilaktiku, djetetiku, terapiju, hirurgiju itd. Dosljedno ni bolesti društvenog organizma se ne mogu liječiti jednom travom, pa je i tu štetno — nadrizadrugarstvo.

Kako liječnik mora da pozna i ljudski organizam i ima praksu u utvrdjivanju bolesti, jer ako pogrešni dijagnozu, neće ni lijek pravilno da propiše, pa će bolest da krene na gore, da nastanu komplikacije, a kada bolesti postanu kronične, onda, često, kasno, bivaju potrebite energične operacije ili očajni pokušaji spasavanja bolesnika — isto tako moraju da postupe oni, koji ekonomskim pothvatima hoće da liječe ekonomsku krizu uopće, ili specijalno vinsku krizu.

Socijalne i ekonomske bolesti imaju svoj izvor u konstituciji samog društva, u postanku i razvoju privrede, u ekonomskim strukturama, superstrukturama, superperfektacijama i nedošašćima.

Dakle da se liječe ekonomske bolesti mora se poznavati sastav tog oboljelog organizma; mora se poznavati razvoj društva, postanak država, njihovu ekonomsku politiku, uz geografiju i geopolitiku, mora se poznavati socijologiju, nacionalnu ekonomiju, čistu ekonomiju, političku ekonomiju i socijalnu ekonomiju; treba znati čitati statistike i razumjeti što svaka brojka ili serija sama kaže, a šta kaže kada se sravnji sa drugim brojkama i serijama; treba poznavati trgovinu, pravo, novčarstvo, bankarstvo i t. d. Tek kao no viji oblici privrede i ekonomske politike, kao derivati i kao posebne

grane, koje se i međusobno prepliću i sa svim navedenim naukama i od kojih crpe životni sok dolaze: karteli proizvodnje i karteli cijena, monopoli, pools-ovi, sindikati, akcionarska društva, zadruge, dumpinzi, podjela rada i standardizacija u produkciji i t. d.

Zadrugarstvo.

Zadrugarstvo je tek jedna grana, zapravo grančica ekonomije, i to kao viši stupanj ekonomske djelatnosti, sačinjava pravu nauku. Zadrugarstvo spram nabrojenim ekonomskim sistemima stoji kao čamac na uzburkanoj pučini. Ko se u ekonomskoj nauke razumi, shvatit će šta u tom popisu ekonomskih oblika znači riječ: zadruga. Ona predstavlja pojam novog moralnog svijeta, diže se kao nova koncepcija rada i privrede u protimbi sa svim navedenim sistemima.

Što će biti od tog čamca na uzburkanoj pučini ako kormilar nije vješt pomorac, koji nema kompas ni orijentacije; misli da duva majištural, a tamo je libeč!?

Da ne pretjerujemo u ocjeni i da se ne igramo figurativima i ne upadamo u naučni ekzibicijonizam, dokazujemo pitanjem koje postavljamo, a na koje će odgovoriti oni, koji se u to razume: kompas postojećih zadruga, koji je? Politička ekonomija? Čista ekonomija ili socijalna ekonomija? Pravilno odgovoriti na ova pitanja, znači utvrditi počinjene pogriješke postojećih zadruga, vidjeti njihov lažni položaj u našem pri-

vrednom životu, i, dosljedno, uviditi pravi put kojim treba da krene zadrugni pokret.

Zadrugarstvo je nauka o funkciji proizvodnje i diobi blaga, uklanjanjem svih suvišnih lica koja stoje između proizvođača i potrošača.

Zadruga uglavnom ima dvije vrste: *produktivnih i konzumnih*. Ima i podvrsta grana i derivata kao što su kreditne zadruge, nabavne zadruge, zadruge rada, trgovačke zadruge s. o. j. itd.

Produktivna zadruga ima da bude embrijonska organizacija, koja je gotova da primi u svoje ruke aparat proizvodnje dotične struke, industrije ili poljoprivrede.

Konzumna zadruga ima da ukloni sve posrednike koji stoje između proizvođača i potrošača.

Zadrugarstvo ima još nekoliko osnovnih načela, koja nikada, kao takva, nebi zagrijala naš svijet, niti bi im svu težinu shvatili, kada se ta načela — nepoznata i zanemarena! — nebi ticala naše kože. Jedno osnovno načelo zadrugarstva jeste: da moderne konzumne zadruge veoma budno vrše svoju funkciju i one su za to garancija, da će potrošači dobiti zdrave, nepatvorene proizvode.

Za sada, za nas može biti od sporednog značaja pitanje ako je našim zadrugama, odnosno njihovim potrošačima sve jedno kakvu robu nabavljaju i troše ili paze i vode računa da bakalar, sumpor, gatica, pumpe, plugovi, alat i pribor, platna i sukna budu dobre marke. Ali za naš plan rada za naći prodje našem vinu, osobito medju zadrugama,

garima na strani, i te kakvu ulogu igra sigurnost potrošača da pija čisto vino!

Još ima jedno osnovno načelo modernog zadrugarstva, a na koje se osvrćemo, jer počinjene pogriješke i one koje se namjerava da počine, to izlakuju.

Zadrugni pokret svagdje nosi obilježje višeg kulturnog oivoa naroda. On je sigurno mjerilo, izražaj postojećih objektivnih ekonomskih uslova, a ti su uslovi, da konzumne zadruge imaju vojsku *sigurnih i sposobnih potrošača*. To znači da je za prosperitet konzumne zadruge dovoljno, ali i *neophodno*, uz zadrugnu svijest, siguran broj potrošača, koji imaju *kupovnu snagu*.

To se postizava u gradovima, gdje ima mnogo najamnih radnika i činovnika. Radnik i činovnik imaju svoja vrela prihoda, a potrebe podmiruju u zadrugama.

Veoma važna činjenica, koju povlačimo, u protimbi sa nazorima i praksom našeg zadrugarstva, jeste ta, da ćemo vrlo teško da u *Danskoj, u Belgiji, ili drugdje, naidjemo na zadrugu, koja prodaje na vjeresiju*.

Taj princip vrši socijalnu pedagošku funkciju, da zadrugare upućuje da racionalno raspolažu sa svojim prihodima.

Druga je stvar otvaranje kredita u tekucem računu robe, davanje predujmova na robu itd.

Takvim zadrugnim principima se vaspitavaju svijesni građani i privrednici, dočim sa našom praksom uzgajamo i podržavamo prosjake.

Nema subjektivnih uslova, jer nema zadrugne svijesti. Pokret ne dolazi odozdo, kao osjećana potreba interesenata, kao pojava ekonomske zrelosti i sposobnosti, nego kao filantropski pokret odozgo.

Težak nema kupovne snage, a ima glad za robom.

Ta ili te općinske zadruge, koje bi se osnovale, recimo sa 2.000.000 dinara kapitala, pošto težaci nemaju novaca, morale bi da ih kreditiraju i time da stvaraju dubiozne vjeresije, što bi ih brzo dovelo do iscrpljenja numerara i kredita, do platižne nesposobnosti, krize i sloma.

Tim pothvatom, koji nosi oznake punog rizika, sahranilo bi se nekoliko milijona dinara, nada i iluzija, a što je gore, kompromitovao bi se i ugled općine šibenske i princip zadrugarstva, koji se moraju dručkije upotrebiti.

Može se primjetiti: „Težak ima vino; kada proda svoj proizvod, on će platiti“. A mi podvlačimo: kriza i bijeda postoje baš jer nema prodje vina! Dosljedno, kao u staroj medicini, empirično bi se liječila posljedica zla, a ne samo zlo iz temelja. Dočim treba liječiti zlo u korjenu, i to: naći prodje vina!

Kada se nadje prodja vinu, težak će opet doći do ekonomske, odnosno do kupovne i potrošne sposobnosti.

Pogrješna dijagnoza i pogrješni lijek nasem zlu!

Mi smo naveli da konzumna zadruga ima da ukloni posrednike između proizvođača i potrošača.

Konkretno bi značilo:

1. Seljaci, udruženi u svojim zadrugama, uklanjaju sve posrednike; na vrelima nabavljaju industrijske proizvode i životne namirnice.

Kako stojimo u tom pogledu sa načelima, praksom, objektivnim i subjektivnim uslovima za osnivanje zadruga, vidili smo: apsolutna ekonomska i potrošna nesposobnost.

Onim što slijedi stojimo još gore. 2. Proizvođači vina, naši težaci, preko zadruga, uklanjaju sve posrednike, da svoj proizvod prodaju izravno potrošačima.

Šta bi imala da radi? Gdje da metne ruke? Odakle i kako da počme jedna zadruga u ulozi da uklanja posrednike, koji stoje između težaka proizvođača vina i potrošača vina tu i u inostranstvu?

Te spremne, sposobnosti, mogućnosti i samosvijesti kod nas nema. Dakle svaki pokret ili pokušaj, koji bi išao za tim, da osamostali proizvodnju i potrošnju vina od posrednika morao bi da konstatuje da nema ni šta ni koga da se uklanja, jer posrednika, uslijed krize, uopće nema, dakle morao bi da vrši ulogu trgovca i posrednika, bez njihove spremne, iskustva i sredstava!

Dakle, u ovom slučaju, nebi se moglo da kaže privatnom kapitalu: „Idi! Svršio si svoju ulogu; tvojim se pionirskim radom sada mi koristim!“ nego bi morao da u najtežim prilikama, počme ulogu privatnog poduzetnika; ne da naslijedi trgovačko iskustvo i da ide stazama koje je utro privatni kapital, nego da preuzme i njegovu nedovršenu istorijsku ulogu.

To znači da bi u ovoj privrednoj krizi trebalo preakočiti jedno istoričko-privredno razdoblje!

Kriza i zlo koje nas goni da nešto poduzmemo, ne izvire iz toga, što posrednici koče ekonomski život,

Anton Jos. Rádl ŠIBENIK

Popravlja sve vrste satova
Cijene umjerene
Duga garancija

Preporučuje se
optičarima i zubnim uredima za nabavu, instalaciju i
popravku satova na crkva i na lokalnim.

Nauka i praksa modernog zadrugarstva i naše prilike.

Mi i drugi.

Kod nas se stvaraju zadruge, jer je narod u bijedi, pa mu treba pomoći. Pošto se zna da gdje ima zadruga seljak živi u dobrostanju, navadja se kao primjeri uspjesi tih zadrugarskih pokreta — osobito onog u Danskoj. Misli se da je dovoljno stvoriti zadruge, pa da se ti isti rezultati postignu i kod nas. Dosljedno se zagovara osnivanje zadruga i pristupa se njihovom osnivanju alijepo, nepromišljeno, zanešenjački, određujući im funkciju koja nije njihova; nadajući se rezultatima koje one ne mogu da dadu, nigdje nisu dale i nigdje se što takva od njih ne očekuje!

U kulturnim zemljama, na čije se zadrugarstvo pozivamo, niti jedna jedina zadruga nije osnovana zadatkom da radnicima, namještencima ili seljacima poboljša ekonomsko stanje! Neće se naći niti jedan primjer da su se radnici prije grupisali kao zadrugari a poslije u svoje ekonomske sindikate!

Tome čine iznimku samo prvi pioniri zadrugarstva u Rahdeli (tako se zvaše), ali ni oni ne tražiše ekonomske koristi, nego kao i Owen sa svojim pokušajima u New-Armony i Kooper i Fourier sa svojim spekulacijama, pa i sam Žid, zadrugarstvo su shvatili kao socijalnu funkciju u proizvodnji i diobi (raspačavanju) blaga.

Samaritanstvo i zadrugarstvo nemaju ništa zajedničkoga!

Tragika našeg zadrugarstva jeste u tome, što mu pokretači nemaju rasičiscene pojmove o funkciji zadrugarstva, jer se ti pojmovi ni za dlaku nisu odalečili od filantropskog (dobročinskog) i mutualističkog (uzajamne pomoći) shvaćanja udruženja.

Takva udruženja, odnosno zadruge, svagdje, pa i u Danskoj, a da ne govorimo o kulturnim državama o kojima će još biti govora, pobijaju se kao štetna, konservativna i nesocijalna.

Nema opasnije i smješnije pojave u našem javnom životu do hvalisanja uspjeha zadrugarstva na strani, osobito u Danskoj, gdje zadrugarstvo ima sasvim druge temelje i ciljeve nego kod nas. Tamo se shvaća zadrugarstvo kao sredstvo u postizavanju neosobnih koristi, a ne kao kod nas, kao cilj neposrednoj koristi.

Danska i mil A istorijat, kao kulturni i subjektivni preduslov tom uspjehu? U ocjeni rezultata, nikako ga se ne smije gubiti s vida, inače u našem ekonomskom i zadrugarskom panglosizmu nećemo biti na čisto: kako biva to, da drugdje zadruga svojim radom i uspjesima zadivljuju, a kod nas zabrinjavaju. To je isto kao da sa našim očima gledamo kako liječnik nekome propisuje laudanus ili arsenik, a tamo kada ga i mi uzimamo — — — ne biva dobro!

Zadrugarstvo u Danskoj, u Belgiji, u Njemačkoj, u Engleskoj, u Francuskoj, u Čehoslovačkoj, u Poljskoj i t. d. svjedoči da zadruge moraju imati svoj temelj, objektivne i subjektivne uslove, misao vodilicu, svjesno vršenje određene ekonomske i socijalne funkcije.

Tamo je radništvo, činovništvo i seljaštvo na većem kulturnom stupnju, ekonomski školovano, pa se zadruge stvaraju na granitnoj podlozi naučnih premisa, računicom u ruci, a stvaraju se skoro isključivo konzumne zadruge. Tek na temelju konzumnih zadruga stvaraju se zadruge produktivne, i to vrlo malo.

U tim zemljama, gdje zadrugarstvo igra tako veliku ulogu u ekonomskom životu, skoro su isključivo produkt radničkog pokreta, dakle ekonomski školovanih masa.

U tim zadrugnim pokretima, sa stotinama hiljada i milionima zadrugara u svakoj državi, sa velikim mrežama bogatih zadruga, ima tek neznatan broj produktivnih zadruga.

Zašto? Jer se produktivne zadruge osnivaju da proizvođaču za konzumne zadruge, t. j. za porodice udruženih zadrugara. Dakle za sigurne mušterije; podmiruju utvrđene potrebe; vrše određenu funkciju u ekonomskoj strukturi, koja je sopstvena zadrugnom sistemu. (Socijalna ekonomija).

Kada tako nebi bilo, upustile bi se u avanture i snosile bi rizika svakog drugog privatnog preduzeća, koji se osniva bez da se zna: gdje? kada? kome? kako će svoje proizvode da proda? (Politička ekonomija).

Svak se divi danskom zadrugnom pokretu, gdje seljak lično ni ne nosi u grad svoje proizvode, nego ih nosi

zadrugama, kao sirovine ili kao gotove proizvode, a one vode brigu da ih prerade, raspačaju i unovče.

Ali tom je radu temelj konzumna zadruga u gradovima! To je ta tajna! To je A-B-C-eda modernog zadrugarstva; to su rezultati koje daju ove velike, sigurne armije ekonomski sposobnih potrošača! A to je ono, što naši zadrugari nisu shvatili, neće da shvate, a što je vjerovatno, to još ne znaju!

U Belgiji, poslovični uspjesi ne samo konzumnih zadruga, nego i ljekarnâ, pekarnâ, fabrika šešira, odijela, cipela i t. d. u Gandu, u Liegi-u, u Antverpenu, sa Voruitom i t. d. ima da se zahvali samo ovom zadrugnom sistemu, a ako se kod nas uzimaju rezultati kao primjeri, a ne zida se na istim temeljima, ne postupa se istom praksom, ako ne vode iste misli vodilice, ston mora da je neizbježiv, a u najboljem slučaju one naše zadruge koje ne propanu, vegetiraju anemične i apatične.

Objektivni i subjektivni uslovi.

U narodu postoji bijeda. Narodu treba pomoći. Saglasni smo, ali nismo saglasni na način kako da mu se pomogne.

N. pr. općina šibenska bavi se mišlju da osnuje jednu ili više konzumnih zadruga, koje bi imale zadatak da snabdjevaju težake industrijskim proizvodima i životnim namirnicama.

To bi bila velika pogriješka, a zle posljedice bi bile neminovne.

„Kako?“ — umovat će se. — „Kao jedino zdrav temelj svakom zadrugnom radu, zagovara se osnivanje konzumnih zadruga, a kada ih jedna auktoritativna institucija pokreće, kao što je općina, onda je to zlo!“

Da. I brak dolazi u obzir u čovječjem životu, ali kada za to postoje uslovi! Za osnivanje zadruga treba da postoje objektivni i subjektivni uslovi, u skladu sa ciljevima socijalne, a ne utilitarističke prirode.

Dakle pored te osnovne pogriješke, pogriješne perspektive ili strateške linije, za takve zadruge nema objektivnih uslova, jer su naši seljaci pauperi, zaduženi i dobrim dijelom nominalni posjednici svojih imanja.

jer svojim neumiereno profitima ostromešnjuju široke slojeve naroda, ili jer su trgovci s vinom stvorili kartele kupnje i cijene, te obaraju cijenu vina, pa ih se treba riješiti.

I da je tako, trebalo bi da su seljaci ekonomski iaki i došli do visoke staleške i socijalne svijesti, pa teže da se jednom višom formom ekonomske organizacije — zadrugom — osamostale od zavisnosti trgovaca, koji, recimo: s jednom rukom nabavljaju industrijske proizvode i životne namirnice, a s drugom rukom ih daju seljcima; s jednom rukom kod seljaka uzimaju vino, a s drugom rukom ga pružaju potrošačima u inostranstvu. Trebalo bi da u toj dvostrukoj posredničkoj ulozi i u obaranju cijene vina sa strane trgovaca i posrednika, pri čemu oni gomilaju kapitale, leži uzrok ekonomskoj i vinskoj krizi, pa se zadrugnim pokretom to zlo može da ukloni.

Mi smo vidili da mi propadamo, jer trgovine i trgovaca nema. Dakle ko hoće da vinsku i ekonomsku krizu liječi zadrugama, desedanašnjim koncepcijama i praksom, dokazuje da ništa ne razumi, naliči hamalu operaterskim nožem nad nemoćnim bolesnikom, kojemu je dao pogriješnu dijagnozu i na temelju te dijagnoze hoće da ga kasapi.

Svakako i o liječu koga mi propisujemo, treba da naglasimo da se radi o iznimnoj mjeri u iznimnom privrednom stanju, ali isto kao u medicini, operacije i enerģične kure, popraćen je svim naučnim garancijama. Prva je ta, da smo svijesni da se ne radi o logičnom, naravnom razvoju privrede, nego o prolazu iz jednog individualnog oblika u quasi zadrugni oblik privreda. Dakle prekače se jedno razdoblje u privrednom razvoju. Hoćemo da živimo. Ako se trgovcu i privatnom kapitalu ne isplati trgovati sa našim proizvodima, mi ćemo bez njih uvijek izbiti onoliko, koliko je dosta da se taj rad isplati! (Čista ekonomija).

Konstatacije i zaključci.

Po svemu izloženome naše zadruge se nalaze u krivom položaju spram našem privrednom životu; imaju pogriješno shvaćanje o svrsi i o funkciji zadrugarstva; osnivaju se filantropskim a ne socijalnim nazorima, stoga daju negativne rezultate.

Zadruge koje postoje i one koje bi se stvorile na današnjim temeljima, radi dokazane ekonomske nesposobnosti naših težaka, predstavljaju privredne pogriješke.

Nauka o zadrugarstvu upućuje da se stvaraju prije konzumne zadruge kao temelj, sigurna pijaca sa sigurnim potrošačima, za esape udruženih producenata. Naše prilike, konkretne potrebe naše privrede, upućuju nas na ono našto nas i nauka upućuje, naime: da stvaramo konzumne zadruge, da udružujemo ekonomski sposobne potrošače za naše proizvode. Mi to nismo učinili, nego obratno, stvorili smo konzumne zadruge za ekonomski nesposobne potrošače industrijskih artikala i životnih namirnica!

Pošto seljaci nisu ekonomski i kulturno zreli za ma kakav zadrugni pokret, da se poprave počinjene pogriješke, mora se, kao iznimna mjera u iznimnim prilikama, stvoriti nešto što bi odgovaralo pravim zadrugnim institucijama, bez zadrugara, bez njihovog kapitala i bez njihovog znanja.

To znanje i iskustvo, koje bi morali da dade zadrugari, treba da dade skup ljudi, koji su ovo pitanje pokrenuli, i još drugi, koji će da im se priključe.

Drugim riječima: objektivne i subjektivne ulove koje nema masa interesenata, daje na vještački način grupe elite dobrovoljaca, koja svoj rad zasniiva na principima modernog zadrugarstva — bez zadrugara.

Ti dobrovoljci eventualno, zbilja, sporedno, trebaće da stvore jednu zadrugu, u kojoj će biti sami članovi i upravitelji, kao nužnu laž, kao

Logvogel, kao neophodnu pravnu i moralnu legitimaciju, da stupe u dodir sa zadrugama u inostranstvu, u cilju da nadovežu poslovne veze za izmjenu dobara ili za ma kako plasiranje naših nacionalnih proizvoda.

Mi trebamo konzumne zadruge tu i u inostranstvu, da troše naše vino, naše bajame, naše groždje, naše jabuke, naše žito, našu ribu i t. d.

To trebamo! A tamo, Bog nas kaznio, umjesto toga, mi smo stvarali konzumne zadruge za težake, koji nemaju ekonomske sposobnosti

da troše fabričke proizvode i životne namirnice!

Takve se zadruge stvaralo da se „pomogne“ težaku, da „uštedi“ koji dinar na robu koju kupuje.

Eto razlike i kuda vode dva temeljito različita načela udruženja: filantropski i socijalni princip i funkcija zadrugarstva!

Trebamo konzumne zadruge i za težake, ali tek poslije onih u gradovima i nakon što mu vratimo kupovnu i potrošnu sposobnost!

Šta da radimo?

Kao posljedica rada „Instituta narodno-gospodarskoga za Primorsku banovinu“, treba stvoriti jedno preduzeće, koje bi vršilo poslove:

konzumne zadruge; izvoza našega vina i skrbilo za njegovo plasiranje u inostranstvu; uvoza iz inostranstva industrijskih proizvoda za podmirivanje potreba naših težaka; davanje kredita u tekuci račun robe našim proizvođačima narodnih proizvoda;

lombardovanja istih. Hoće li to biti „Sindikata nacionalnih proizvoda“, akcionarsko preduzeće, trgovačko preduzeće sa ograničenim jamstvom ili nešto slično — sporedna je stvar.

To društvo treba da ima sve odlike solidne trgovačke institucije, po mogućnosti jamčevnom svih dalmatinskih općina, Primorske banovine ili vlade.

Tržišta na koja se upućuje izvoz našeg vina i ostalih nacionalnih proizvoda jesu Poljska republika i Československa republika.

Na tim tržištima se stvara trgovačka baza sa plasiranje naših nacionalnih proizvoda i nabavku industrijskih proizvoda za podmirivanje potreba naših težaka, trgovaca, veletrgovaca i zadruga.

Vino se prodaje trgovcima, veletrgovcima i zadrugama. Trajni temelj radu, u gradovima i u industrijskim središtima, udara se otvaranjem vlastitih prodavaonica vina, po uzoru Meinla i Bate.

Osobito poljsko tržište daje mogućnost uspješnom radu.

U Poljsku se uvozi vino iz Španije, Francuske, Italije, Madjarske i Rumunjske, ali potrošnja ima značaj luksuznog artikla. Troši se mnogo vodke, koja je artikal državnog monopola, konjaka niže vrste, a ima nekoliko godina pojavio se jabukovac, čija potrošnja raste. Ko organizuje maloprodaje *dobrog, čistog* vina, a uz umjerene cijene, ima da zagospodari tržištem ili da se dobro

plasira. Troškovi spram cijene prodaje upućuju na posao.

Utvrđiti ako se tamo isplaćuje instalirati pecaru našeg vina

U Poljskoj ništa se ne kupuje ni prodaje za gotov novac. Trgovina ima podlogu zdrave vjeresije. Zakoni uspješno zaštićuju vjerovnike: po prilici kao naš novi zakon o zaštiti vjerovnika.

Rok trgovačkih transakcija kreće se između tri i šest mjeseci.

„Sindikata nacionalnih proizvoda“ ima svoje sjedište u Splitu, a filijale u većim vinskih središtima.

Društvo trguje sa vinima, kupnjom na čvrst račun, primanjem u komisijon ili vršeći mešetarski posao.

Svaki težak može svoje vino da prijavi u evidenciju kod Sindikata. Time sebi otvara *conto corrente* u robu, ili, po potrebi, svoj proizvod lombarduje.

Svaki producenat, dok mu Sindikat ne kupi proizvod ili ne primi u komisijon, može da ga u slobodnoj trgovini proda kako hoće, ali uz prethodno pokrivenje potraživanja Sindikata ili njegovu izjavu da ta roba nije dugom opterećena.

Producenti dobivaju subvencije u novcu i u naturi do izvjesne višne vrijednosti prijavljenog proizvoda ili predatog u komisijon.

Tržne cijene određuje gremium sastavljen od delegata Sindikata i težaka.

Roba primljena i prodana u komisijon, po odbitku provizije i duga, isplaćuje se punim utrženim iznosom.

Sindikata industrijske artikla, koji dolaze u obzir za potrošnju u zemlji, za svoje ciljeve, u svom djelokrugu, povlači na vjeresiju iz država u kojima plasira svoje proizvode. Utrskom od prodaje svojih artikala vrši kompenzaciju, odnosno isplaćuje svoje dugove. Na području svog djelokruga radi to isto utrskom od prodaje uvozene robe.

Sredstva.

Da se ovaj program ostvari koliko treba kapitala?

To će da utvrdi „Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu“ na temelju istrage koju ima da izvrši, pripremnog rada i računa predviđanja.

Uzorne konobe svakako su neophodni preduslov ovom radu. Ako taj posao uzorne konobe izvede šibenska općina, još lakše će istu stvar da izvede i splitska općina. Dakle već jedna važna stavka ne tereti preventivni račun ovog posla.

Pošto se „Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu“ već prije osniva da izvrši načelnu organizaciju, koju Sindikat prihvaća i ostvaruje, ni za ovaj dio posla troškovi neće teretiti račun predviđanja, jer će se Institut osnovati kao posebno tijelo.

Svakako kao osnovni kapital, koji bi skoro u cjelini bio obrtni kapital, dolaze u obzir milijonske cifre, koje, spram posla koji se mora da obavi, načina i mogućnosti da se ti milijoni namaknu, predstavljaju bagatela.

Posao koji se zamišlja imao bi veoma zamašite dimenzije. To bi moglo da bude najveće trgovačko

preduzeće u zemlji. Moglo bi da se razvije do stotina milijona obrta godišnje, ali uglavnom bio bi rad zasnovan na najširoj vjeresiji.

Mi i da imamo novaca uz najniži kamatnjak, pa da kreditiramo težake, ništa nebi riješili; da jedna zadruga opskrbljuje težake životnim namirnicama i industrijskim proizvodima uz samu cijenu koštanja, time opet se nebi ništa postiglo; kada bi se u današnjim prilikama lombardovalo težačke proizvode, bio bi posao na nezdravom temelju, jer bi se sve više ili manje svodilo na ono staro pomaganje i dobroćinstvo, s kojim trgovina i privreda nemaju ništa zajedničkoga, kao što nema i neće imati ni akcija koju pokrećemo. Ključ situacije ostaje uvijek u tome: da se težaku dade kupovna i potrošna sposobnost, a to je nemoguće dok mu se ne omogući da prodaje svoje proizvode, a u prvom redu vino. Dok se to ne postigne, svaki rad sa težacima, bio on trgovački, zadrugni ili vjeresijski, isključen je. Dakle temelj svemu je vino.

Kako dolazimo do toga, da su te velike sume, koje za ovaj rad dolaze

u obzir, bagatela? Kako da raspoložemo i stotinama milijona godišnje — vjeresije?

Da navedemo, primjera radi, neke cifre: 10 ili 20 milijona dinara osnovnog kapitala, koji, kako rekosmo, skoro u cjelini bi bio prometni kapital, nije nikakva suma, niti posao može da zapne oko nabavljanja tog novca. Ako niko nebi znao odakle da ga nabavi, to bi pitanje načelno riješio „Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu“.

Sa ovo 10 ili 20 miliona nikako se nebi pristupilo davanju zajmova, lombardovanju robe, kupovanju životnih namirnica ili industrijskih proizvoda, da se daju težacima na vjeresiju, jer, kako smo naveli, time bi se samo stvarale dubiozne vjeresije i moglo bi da se sahrani deset puta dvadeset milijona dinara.

Recimo, dakle, da društvo ima osnovni kapital od Din. 20,000,000. Već tim ono biva sposobno za peterostruku i deseterostruku vjeresiju. Ali ta vjeresija za nabavu industrijskih proizvoda ima smisla kao temelj, kao sistem rada, da se nabavljena roba daje u *conto corrente* robe težacima, da se njima, trgovcima i zadrugama prodaje.

Ako mi nadjemo oduška našim nacionalnim proizvodima na stranim tržištima, znači da za onoliko koliko možemo da prodamo robe, za toliko možemo da povlačimo robe za potrošnju našega pučanstva. Donekle, za onoliko koliko možemo da potrošimo, možemo da kupimo. To je sistem kompenzacije, kojemu sami određujemo obim, a robu obustranu prodju.

U ovom slučaju da se radi o jednostavnim kupoprodajnim transakcijama, n. pr. da se kupuje vino za gotov novac, ili na vjeresiju na čvrst račun, pa da se ide na tržišta u inostranstvo, da se unovči, a isto tako kupuju u inostranstvu industrijski proizvodi za gotov novac ili na vjeresiju, da ih se kod nas proda — to bi bio posao koji bi brzo iscrpio svoj kapital i vjeresiju, nosio bi obilježje izrazitog rizika, pa bi mu tu i u inostranstvu kredit bio ograničen.

Sasvim je druga stvar sa radom u kome bi bili zainteresovani konzumenti robe kao producenti vina i obratno.

Naši težaci bi bili zainteresovani i vezani kao konzumenti robe „Sindikata nacionalnih proizvoda“, jer bi im on plasiranjem njihovih proizvoda taj konzum omogućavao. Dakle imao bi stalnu potrošačku publiku, a to je onaj temelj zdrave funkcije podjele blaga: da se zna koja se roba troši i u kojoj količini.

To je opet zadatak prethodnog rada koji bi morao da izvrši „Institut narodno-gospodarski za Primorsku banovinu“, dakle da statistikom, istragom i računom predviđanja utvrdi.

„Sindikata nacionalnih proizvoda“ može da raspolaze skoro neograničenom vjeresijom na domaćem tržištu vina i nacionalnih proizvoda, jer bi svaki težak rado dao svoj proizvod na 3, na 6 mjeseci, pa i na godinu dana počeka, tim prije kada bi mu se otvorio tekući račun robe i davalo akontacije do podmirjenja njegovog potraživanja.

Sindikata bi mogao da povlači robe na vjeresiju na 3, na 6, pa i na 12 mjeseci. On bi imao dvostruku mogućnost: sigurno plasiranje robe medju svojim interesentima težacima, trgovcima i zadrugama, te da prodajom vina i nacionalnih proizvoda u inostranstvu, udovolji svojim plaćnim obavezama. Dakle, ma kako se ovaj rad razvio do stotine milijona godišnjeg obrta, radi se o poslu zasnovanom na najširoj vjeresiji.

Osnovni kapital, ma kakav on bio, bio bi obrtni kapital, glavno na podmirivanju režijskih troškova u prvoj etapi poslovanja, za podvoz, za carinu i t. d.

Dakle ostaje samo da se riješi kako da se vino i ostali nacionalni proizvodi plasiraju i unovče.

Za to se hoće: jedan veliki podrum u poslovnom centru, u državi gde bi se radilo. Pored toga treba osnovati podružnica „Sindikata“ za odmotavanje poslova za plasiranje vina, nabavka industrijskih proizvoda i isplate računa.

Dolazi u obzir osnivanje vlastitih prodavaonica naših vina, kako rekamo, po uzoru Meina, Bate i braziljske kafe, i to svakdje, gdje za to postoji mogućnost.

Za prvu godinu recimo da se osnuje 100 prodavaonica, a da svaka prodaje dnevno po jedan hektolitar vina, to bi bilo 36.000 hektolitara. Dakle utržak od Din. 10.000.000. Postepeno da se dotjera do 1000 prodavaonica, time bi postigli minimalnu prodaju od 360.000 hektolitara sa utržkom od Din. 100.000.000 godišnje.

Mi smo uzeli vrlo malu količinu, ali znamo da prodavaonice mogu da prodaju 2, 3, 5 i još više hekt. vina na dan. To zavisi od mnogo činilaca, a kojima prvenstveno vidimo računa.

Da rješimo vinsku krizu ne moramo baš svo naše vino da prodamo u inostranstvu. Čim nadje oduška, tržište osjeti posljedice.

Ako bi to ipak išlo sporo, mora se voditi računa o tome, da se nikakva kriza u privredi, kao ni bolest na ljudskom životu ne liječi brzo, nego postepeno. To oprezno i postepeno uklanjanje našeg zla, bilo bi uslovljeno i od činilaca, preko kojih se nebi moglo proći skokom, a to su sredstva i trgovački aparat, koga bi trebalo iz temelja stvoriti, razgraniti i dotjerati.

Mi nećemo da se apustimo u preventivne ograde protiv onoga što bi nam se moglo primjetiti. Primjetiti je vrlo lahko. Da je vrlo teški posao, dokazuje činjenica da svak od njega bježi i diže ruke, pa smo svršili tu, gdje se sada nalazimo: vino u malo-prodaji po dva dinara i u vinorodnim krajevima da će ovog ljeta biti pitanje gdje da se nadje dobrog vina, nego i kvaliteta! O kvalitetu ne vodimo računa, jer su naša vina dobra, a nedostaci, koji im obaraju cijenu, kao preduslov svakom radu, moraju se ukloniti.

Što se broja naših prodavaonica vina u inostranstvu tiče, ističemo i podvlačimo, da ako Julije Meinl i Bata mogu imati po 1000 i mnogo više prodavaonica svoje robe, zašto nebi mogli mi? Nismo sposobni? Nadjimo te sposobne ljude! Ako mislimo da ih naše majke nisu rodile, tražimo ih širom svijeta!

Koliko bi trebali kapitala da se te prodavaonice osnuju?

Opet je to zadatak „Instituta narodno-gospodarskoga za Primorsku banovinu“, da izračuna.

Koliko kapitala alože naši seljaci ili trgovci, koji idu u svijet da otvaraju svoje vinarske radnje?

Recimo: od 20.000 do 50.000 din.

Mi mislimo da bi za svaku naša prodavaonica bilo dovoljno, obilato računajući, Din. 15.000, jer kapital za nabavu vina ne dolazi u

obzir, pošto bi se liferovalo iz centralne koope.

Tih Din. 15.000 se utvrđuju na pokriće slijedećih izdataka: putni trošak ru. evoditelja prodavaonice, koji mora da je Dalmatinac; prvi tromjeseč kirije; obrtnica, namještaj i prihor.

Dakle za prvu godinu, odnosno za prvih 100 prodavaonica, trebalo bi Din. 1.500.000.

Kada bi preradilo prvih 100 prodavaonica, za dalje potrebe proširivanja njihove mreže, nebi trebalo brinuti, jer bi se one same isplaćivale. a sa izgrađenim trgovačkim aparatom kakav bi imali, za rentabilan posao, kao što bi bio ovaj, sredstva nebi bilo nikakvo pitanje kako i odakle da se namaknu, na kada bi trebalo otvarati istovremeno i stotine prodavaonica.

Nesretni broj 13.

Glavni uzrok vinske krize — je bitka kod Dardanela. Aprilska šala u maju.

„Šibenske Novosti“ u svom br. 13 (fatalni broj!) donijele su uvodni članak pod naslovom: „Glavni uzrok vinske krize“.

Shvatljivo je da smo sa interesom i simpatijom pročitali goranji naslov, misleći da ujetko nadležan nešto doprinosi shvaćanju ili riješenju ovog našeg životnog pitanja. Ostali smo duboko razočarani kako je jedna takva papazjanija, kao uvodnik, mogla da se potkrade u jednom listu, koji izlazi u centru vinogradarstva u krizi!

Po „Šibenskim Novostima“: „Jedan od glavnih razloga zbog kojeg je cijena piva tako velika, jest taj, što je udarena velika zaštitna carina na inostrano pivo, koje je po kvalitetu kud i kamo bolje od našega, a pored toga moglo bi se kod nas točiti za mnogo užiđu cijenu nego što se naše pivo toči“.

Dakle: ili treba sniziti carinu inostranom pivu da se uvozi i pije jeftinije, ili prililit naše pivovare, da se ne koriste zaštitnim carinama i dorače pivo prodaju jeftinije! Kako se vidil „Šibenske Novosti“ gase požar benzincim!

„Šibenske Novosti“, opet, pišući o glavnom uzroku vinske krize, kaže da je generalni sekretar njemačkih pivara izjavio da se prevellka carina na pivo uklne, da bi mi bili u mogućnosti da pijemo prvoklasno pivo uz jeftiniju cijenu koliko stoji naše pivo, a što je najglavnije, inostrane pivovare, za taj slučaj, obavezale bi se da će za svoje potrebe, u prvom redu, nabavljati naš hmelj.

Sve ovo ima veze sa glavnim uzrokom vinske krize koliko i Venecijanski karneval!

Vinska kriza, njezini općeniti, specijalni i glavni oblici i uzroci, puno su ozbiljni predmeti da se tako ležerno profaniraju, pažnja zainteresovanih krivo orjentiraju i u javnost unosi zabuna!

Ma šta se događalo na polju pivske privrede, to nas kao publiciste ili građane može da interesuje, ali odatle ne može da nam dodje ni spas ni propast.

Savim je proizvoljno identifikovati hmeljare sa našim vinogradarima. Vinska kriza dovodi u pitanje najnužniji minimum za egzistenciju naših težaka. Kriza hmelja dovodi u pitanje *uštede*, duževni mjr; eventualno *bogatstvo* hmeljara. U gorim slučajevima neprodani hmelj predstavlja zaduženu svotu u banci. Hmeljar nikada i ni u kojem slučaju nije u onakvom smislu i u onakvoj mjeri hmeljar kao što su naši težići vinogradari. Naši težići ne njeguju nego lozu. Tim je sve rečeno. Dočim hmeljari obraduju samo jedno ili dva jutra zemlje hmeljom, a ako podbači to grana, neće sve ostale poljoprivredne grane, kojima se redovito bave. Hmeljari su bolje stojeći zemljoradnici ili gazde, i zbog toga što kultura hmelja iziskuje prilične investicije.

Ako je i hmeljarima zlo, to nije samo zbog derute cijene hmelja, nego, jer je to slučaj i sa žitaricama.

Hmeljarstvo u Jugoslaviji je nova poljoprivredna grana. Hmelj je po kvalitetu vrlo dobar. Češl ga kupuju i kao svoju marku preprodaju. Kada se riješi pitanje njegove obrade, odnosno pakovanja, on će svoju krizu da prebrodi. A ako hmeljari, kao što se ove godine dobrom dijelom dogodilo, obustave kulturu hmelja, još smo daleko od toga, da oni spadnu na prosjački štap!

Ko poznaje Petrovac Ševe, Kulpin, Palanku, okolice Sombora i Sente, pa do vinorodnih krajeva od Vršca do Kikinde, taj je time načisto. Tamo zemljoradnik zna da u hambaru drži neprodanu višegodišnju žetvu — ako mu tržište cijena ne koventira.

„Šibenskim Novostima“ kada provale u oblast privrednih pitanja biva fatalan broj 13.

Kafana Zora

SPLIT.

PENSION „SLAVIJA“ HVAR.

20 elegantno novo uredjenih soba, sunčanih i pogledom na more. • Prvoklasna srpska, francuska i njemačka kuhinja. Penaljon, izborom jela à la carte, dnevno

Din. 75

RESTAURANT „EVROPA“

DUBROVNIK, PILE.

Najbolja bašta sa večernjim koncertom

Damen-Kapelle.

Domaća i njemačka kuhinja,

Menu Abonement à la carte

Din. 26 **Din. 900**

Gradska Štedionica

ŠIBENIK.

Prima uloške na knjizica i na tekući račun. — Obavlja sve bankovne poslove uz najpovoljnije uvjeta. Za uloške, kao i za sve obaveze štedionice jamči Općina Grada Šibenika.

Državni rental porez plaća se samo 3%, što ide u korist ulagača.

Krsto Gojun

SPLIT, Bosanska, 12.

Skladište svake vrste pokućstva, modernih soba i trpezarija.

Umjerene cijene.

„MERCEDES“

je najsavršeniji pisaći stroj.

Tvorničko zastupstvo za cijelu Dalmaciju:

G. A. Milisich, Split

Veletrgovina papira i pisaćeg pribora. Prospekti na zahtjev.

ODLIKOVANA-DESTILERIJA I TVORNICA LIKERA

1880. GOD.

FIRENZE 1926

PARIS 1926

SPLIT 1925

GRAN PREMIO FIRENZE 1926

PARIS 1926

BULJAN & CO.

SPLIT-JUGOSLAVIJA

PODRUM DESERTNIH VINA

Ekonomski front

Redakcija i administracija nalaze se u Pučkoj Tiskari u Šibeniku.

Rukopise, novac i sve što se odnosi na pitanja, koja je list pokrenuo, slati na adresu: Jerko Dorbić, Šibenik.

Svi brojevi povremenog lista „Ekonomski front“ i brošura: „Kako Dalmaciju da oslobodimo od gladi?“ u pretplati stoji Din. 20. Sama brošura Din. 10.—. Prodavačima knjižarski postup.